

Anàlisi | Text: **Jesús Alturo i Perucho**

En una societat teocèntrica com la medieval, en què l'analfabetisme era vist com una marca d'identitat laica i com la situació més comuna entre la població, els pocs llibres que es produïen i es llegien voltaven tots, directament o indirecta, entorn de la Bíblia; la resta eren secundaris i li prestaven una funció merament ancilar per a facilitar-ne l'estudi i la comprensió. I malgrat tot, les bíblies eren escasses i fins mancaven sovint en les institucions eclesiàstiques, que, a tot estirar, les tenien parcialment; sols en alguns dels seus llibres. Només les grans catedrals i els més importants monestirs disposaven del potencial econòmic, humà i cultural necessari per a produir-les o adquirir-les senceres. El cas de l'Església parroquial de Castellciutat, que tenia una Bíblia completa el 952, és veritablement excepcional.

No ha de sobtar, doncs, que, en fer-se càrrec de l'abadia de Ripoll el gran Oliba, entre les seves preocupacions immediates figurés, al costat de l'augment bibliogràfic de la notable biblioteca del cenobi pirinenc, el projecte de produir nous exemplars de les Sagrades Escriitures; i no sols per al monestir, sinó també per a d'altres fundats per ell mateix o amb qui el de Ripoll tenia relació de fraternitat benedictina. I és que els monestirs nodrien les seves biblioteques per mitjà de la pròpia producció de nous exemplars, però també -i, en alguns casos, en major mesura- per les donacions que rebien o les adquisicions que feien. D'aquí que alguns d'aquests cenobis fessin, del que, per entendre'ns, podem anomenar escriptors, centres de producció *en sèrie* de determinats tipus de llibres. I hom diria que el monestir ripollès, en temps d'Oliba, s'especialitzà en la producció dels bíblics.

El estudis modèlics de Mundó

No altra conclusió sembla poder-se despendre dels modèlics estudis que el professor Anscar M. Mundó ha dedicat a aquesta qüestió al llarg de la seva intensa activitat investigadora, els resultats dels quals han estat compendiats en dos llibres recents: *Les bíblies de Ripoll*, publicat en català el 2002 per la Biblioteca Apostòlica Vaticana, i la més recent, *Oliba i la seva Bíblia*, editat per la Universitat Abat Oliba CEU el Nadal passat.

Centrant-nos, però, ara en aquesta darrera aportació, tot esperant la propera edició facsímil de la Bíblia ripollesa de París, que ha d'acompanyar la magnífica reproducció de l'exemplar actualment conservat a la Biblioteca Vaticana, ja publicada, hem de dir que l'excel·lent síntesi que el professor Mundó ens ofereix de la vida i l'obra de l'abat i bisbe Oliba -del

LES BÍBLIES RIPOLLESES de l'abat Oliba

Diferents fragments d'alguns dels exemplars de la Bíblia que es van editar per iniciativa de l'abat Oliba

qual se'ns presenta, amb apassionament d'estudiós, però amb objectivitat d'historiador, un viu retrat no sols des del vessant intel·lectual sinó també des del psicològic- culmina les aportacions més modernes degudes als eminents estudiosos J. Pijoan, A. Albareda, R. D'Abadal i E. Junyent, que tants esforços van esmerçar també per conèixer millor la figura i el significat d'Oliba. Un Oliba, que, sens dubte, se'ns apareix com a persona summament culta i creadora directa de cultura, però sobretot es manifesta com a dinamitzador cultural, per bé que també fou autor

de la Bíblia en altre temps indegudament anomenada de Farfa, actualment manuscrit llatí 5729 de la Biblioteca Apostòlica del Vaticà, produïda entre el 1015 i el 1020; i de les restes esparses de la des d'ara coneguda com a Bíblia de Fluvià, produïda entre el 1012 i el 1017. Totes són llibres de grans mides, dins una tipologia coneguda per aquest motiu com a bíblies atlàntiques. I a fe que és un nom que els escau d'allò més bé no sols per la grandària, sinó, sobretot, pels esforços que foren necessaris per a la seva execució, a què, en aquest cas, a més de les dificultats de preparació material i de còpia, cal sumar la feineda de l'esplèndida decoració i il·luminació.

De tot el procés de producció de les bíblies i de llurs posteriors avatars fins a arribar on avui es custodien, ens en dona bon compte Mundó, que també les estudia en llur contingut dins la seva tradició europea, seguidores de la recensió carolíngia de començos del segle IX deguda a Alcuí de York i a Teodulf d'Orleans, i dins la seva tradició en el mateix monestir de Ripoll a partir de models anteriors visigòtics, alguns dels quals encara han pervingut fins als nostres dies en simples restes fragmentàries. I no oblidem tampoc de tractar dels textos extrabíblics que aquests còdexs també reporten, els quals en fan a la fi "una gran enciclopèdia de la història i de la pregària sagrades".

Una tasca gairebé policíaca

El professor Mundó, d'altra banda, en una tasca gairebé policíaca, arriba a identificar els cal·lígrafs i els il·luminadors que intervingueren en la realització d'aquests monuments, vertader tresor del nostre antic patrimoni bibliogràfic; i, quan no li és possible d'atribuir un nom propi a aquests artesans especialitzats, els individualitza a partir de les particularitats artístiques més remarcables que palesen. I així ens asabentem de la labor, com a amanuense i com a decorador, del monjo ripollès Guifré, un *impressionista avant la lettre*, bon dibuixant i atret per l'esquematisme; d'un altre artista innominat, però a qui escau el qualificatiu de *perfeccionista* en ser un atent observador de les proporcions i de les simetries; i un altre, el *galtaplè*, així anomenat per la seva clara afeció a dibuixar les galtes ben grassonetes.

En definitiva, es tracta d'un regal per als ulls, d'un goig per a l'esperit, aquesta erudita presentació de les magnífiques bíblies produïdes per iniciativa del venerable Oliba, personatge fonamental de la nostra història, que encara té el mèrit més gran d'haver posat "els fonaments de la pau i treva de Déu, i els primers sentiments profunds de la pàtria i nació catalana".*

Jesús Alturo Perucho és catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona